

Հաստատում եմ՝

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական
մանկավարժական համալսարանի ռեկտոր,
պրոֆեսոր Ռուբեն Միրզախանյան

ՔԱՐՇԻՔ

Խաչատուր Աբովյանի անվան
հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի

Արվեստի պատմության, տեսության և մշակութաբանության ամբիոնի

2021թ. մայիսի 24 հ.12 նիստի՝

Ավետ Մուրենի Ավետիսյանի

«Վասպուրականի մանրանկարչության ոճա-պատկերագրական

առանձնահատկություններն ըստ Հովհաննես Խիզանցու, Ջաքարիա Ավանցու և

Մեսրոպ Խիզանցու ստեղծագործությունների

(ԺՂ դարի վերջ - ԺԷ դարի առաջին կես)»

ԺԷ.00.03 - «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն»

մասնագիտությամբ

արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման

ատենախոսության վերաբերյալ

Նիստին մասնակցել են Արվեստի պատմության, տեսության և
մշակութաբանության ամբիոնի վարիչ, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Ս.
Մելիքյանը, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Հ. Հակոբյանը,
արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հակոբյանը, արվեստագիտության
թեկնածու Ա. Բաղդասարյանը, արվեստագիտության թեկնածու Ս. Գրիգորյանը և
ամբիոնի մյուս անդամները:

Մատենական նկարչությունը, որպես հայ արվեստի հիմնական և ամենամեծ
ժառանգություն, բազմիցս դիտարկվել և հետազոտվել է մասնագետների կողմից:
Մինևույն ժամանակ կան ձեռագիր մատյաններ, որոնք ուսումնասիրման կարիք
ունեն: Ներկայացված աշխատանքը լրացնում է այդ բացը, ուսումնասիրության

առարկա դարձնելով երեք հեղինակ՝ Հովհաննես Խիզանցի, Ջաքարիա Ավանցի և Մեսրոպ Խիզանցի: Ատենախոսության հեղինակն ամենայն մանրամասնությամբ դիտարկում է Վասպուրականի մանրանկարչական դպրոցն իր առանձնահատկություններով, համեմատականներ տանում կանոնիկ և ոչ կանոնիկ սյուժետային լուծումների միջև:

Աշխատությունը XIV դարի վերջի – XVII դարի առաջին կեսի Վասպուրականի մանրանկարչական դպրոցի նորովի վերլուծության որակյալ փորձ է: Այստեղ բացահայտվում են երևելի երեք ներկայացուցիչներ՝ Հովհաննես Խիզանցու, Ջաքարիա Ավանցու և Մեսրոպ Խիզանցու ձեռագրական ժառանգության երեք ձեռագրերը՝ համար 3717, 2804, 11203: Ատենախոսությունում մանրամասն ներկայացվում են յուրաքանչյուր հեղինակի ոճական, պատկերագրական առանձնահատկությունները՝ ժամանակի թելադրանքով դրանցում ի հայտ եկած նոր միտումներն ու փոփոխությունները: Շնորհալի մանրանկարիչները հավատարիմ մնալով Վասպուրականի դպրոցի հիմնական սկզբունքներին՝ հանդես են բերել նաև նորարարական մոտեցումներ: Ընդունված է համարել, որ Վասպուրականի մանրանկարիչներն ունեցել են նախընտրելի պատկերագրական կազմ-տարբերակներ՝ համառոտ կամ ընդարձակ: Համառոտներն հիմնականում ներկայացնում են տերունական մանրանկարների շարքը՝ երբեմն սկսելով Հին կտարականյան որևէ պատկերով: Ընդարձակ տարբերակն իր մեջ ներառում է նաև Հիսուսի հրաշագործությունները, դրվագներ չարչարանքներից և այլն: Հետաքրքրական է, որ Վասպուրականի դպրոցի մի շարք մանրանկարներում հանդիպում են նաև մանրանկարիչների ինքնադիմանկարներ և պատվիրատուների պատկերներ, որոնք կարևոր են ժամանակաշրջանի ուսումնասիրման տեսանկյունից: Ատենախոսությունում համեմատականներ են տարված ճանաչված գրչակենտրոնների, մասնավորապես, Խիզանի մանրանկարչության միջև: Կարևոր հանգամանք է այն, որ ատենախոսն ամենայն բարեխղճությամբ և հետևողական ներկայացնում է ժամանակին համընթաց փոփոխվող գեղարվեստական նորամուծությունները:

Աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացությունից, գրականության ցանկից, հավելվածից:

Ներածության մեջ հեղինակը հիմնավոր ներկայացրել է բոլոր պահանջվող դրույթները:

Առաջին գլուխը կրում է «Վասպուրականի մանրանկարչությունը ԺԴ դարի երկրորդ կեսին. Հովհաննես Խիզանցի» խորագիրը: Այստեղ երկու ենթագլուխներով ուսումնասիրվում է Խիզանցու կյանքն ու գործունեությունը՝ մասնավորապես շեշտը դրվում Մաշտոցյան մատենադարանում պահպանվող համար 3717 ձեռագրի վրա: Ուսումնասիրման ընթացքում հեղինակը փորձել է հստակեցնել վարպետի ծննդյան թվականը, հաշվառել հեղինակած և վերանորոգած մատյանների թիվը, նաև դիտարկել ազդեցությունների շրջանակը: Հետաքրքրական են հիշատակարանների գրառումները և այն անցումները որոնք տեղի են ունեցել ուսումնասիրվող ձեռագրի նկարագարդման ընթացքում: Ոչ պակաս կարևոր է հեղինակի անդրադարձը պայմանավորող հանգամանքների և խորանների խորհրդանշական գրություններին: Խիստ հետաքրքրական է Հին և Նոր կտակարանների ներդաշնակ անցումային կապի դիտարկումն ու շեշտադրումները: Քննարկվող մանրանկարներում դրսևորվում են նկարչի ստեղծագործական վարպետության հատկանիշները՝ հորինվածքի ճշգրիտ կազմավորում, նկարադաշտի ռացիոնալ օգտագործում, գծի պլաստիկա, գունային միջավայրի ներդաշնակություն և այլն: Պետք է ասենք, որ համար 3717 ձեռագրի պատկերաստեղծական համակարգն էականորեն տարբերվում է Հովհաննես Խիզանցու մյուս ձեռագրերի նկարագարդման սկզբունքներից:

Երկրորդ գլուխը ներկայացված է «Վասպուրականի մանրանկարչությունը ԺԶ դարում. Զաքարիա Ավանցի» խորագրով: Այն տարանջատվում է չորս ենթագլուխներում: Այստեղ, մինչ անդրադարձը ուսումնասիրվող նկարչին՝ ստենախոսը ներկայացնում է կիլիկյան նկարչության ներթափանցման հանգամանքները, որի արդյունքում փոխվում է ոչ միայն մանրանկարների պատկերագրությունը, այլև հաջորդական տեսարանների կազմն ու գեղարվեստական մեկնաբանությունը՝ դառնալով նոր երևույթ՝ Վասպուրականի մանրանկարչության մեջ: Հետևողական դիտարկվում են Զաքարիա Ավանցու կայացման ընթացքն ու կատարած աշխատանքները: Առանձնակի շեշտադրվում է հեղինակի յուրահատուկ մոտեցումները: Պետք է նշենք, որ Զաքարիայի

մանրանկարների ամբողջական շարքը, իրենց գեղարվեստական արտահայտչականությամբ ու աստվածաբանական ենթատեքստով մեկնաբանման միաձույլ համակարգ է, որում միաբանված աստվածաշնչյան կերպարներն ու թեմաները միավորված են մեկ առանցքի՝ Հիսուս Քրիստոսի՝ և նրա փրկագործության թեմայի շուրջ: Դրանք արտահայտված են ոչ միայն ընդհանուր պատկերագրության, այլև հորինվածքների մանրամասների, առանձին խորհրդապատկերների միջոցով:

Ատենախոսը մանրամասնաբեռն դիտարկում է բոլոր նկարաշարքերը: Սակայն առանձնակի ուշադրությամբ է կատարված Արարչագործության փաստացի եզակի շարքը, որը նոր խոսք է հայկական մանրանկարչության մեջ:

Երրորդ գլուխը կրում է «Վասպուրականի մանրանկարչությունը ԺԷ դարի առաջին կեսին. Մեսրոպ Խիզանցի» խորագիրը, որն և ներառում է երկու ենթագլուխ: Այստեղ ներկայացվում է նկարչի կյանքն ու գործունեությունը, նրա կայացման ճանապարհը: Շեշտադրվում է ուսումնասիրվող մատյանի՝ «Սուրբ Ծաղիկ Ավետարան»-ի կառուցվածքն ու նկարաշարքերը, որում Մեսրոպ Խիզանցին պատկերագրական անդրադարձ չի կատարել Հին Ուխտին: Հետաքրքրական են բոլոր բացահայտումները, հատկապես «Մատնություն» թերթը: Ատենախոսը դիտարկում է թերթերի կոմպոզիցիոն առանձնահատկությունները, որոնք բնութագրական են յուրաքանչյուր աշխատանքին: Շեշտադրվում են նորարարությունները՝ հատկապես Աստվածածինն և Քրիստոսին պատկերող դիպտիխը: Սույն գլխում դիտարկվում է պատկերի պարականոն ծագումնաբանությունը: Ամփոփելով գլուխը ատենախոսը նշում է, որ ուսումնասիրվող ձեռագիրը ԺԷ դարի հայկական մանրանկարչության լավագույն ու բացառիկ ստեղծագործություններից է իր եզակի պատկերագրական ու խորհրդաբանական լուծումներով և բարձրարվեստ կատարմամբ:

Եզրակացություններում տասներկու կետով արտացոլված են համակողմանի վերլուծության արդյունքում կատարված եզրահանգումները:

Ընդհանուր օգտագործված գրականության ցանկը ներառում է 123 աղբյուր, որոնցից ութը ձեռագիր մատյաններ են: Հավելվածում տեղադրված վերատպությունները թվով 24 են, որոնք էլ բաշխված են ըստ գլուխների:

Կատարված է ստենախոսության թեման լուսաբանող հիմնարար աշխատանք, որում պահպանված են գիտական ուսումնասիրությանը հատուկ բոլոր անհրաժեշտ կանոնները: Ատենախոսությունն իր արտացոլումն է գտել հեղինակի կողմից հրատարակված յոթ գիտական հոդվածներում և երկու այբում- ուսումնասիրությունում:

Այս ամենի հետ մեկտեղ ցանկալի կլիներ.

Զաքարիա Ավանցու Նոր կտակարանի Տերունական շարքը, որը հաջորդում է Հին կտակարանի մանրանկարներին լիներ ավելի ըդգրկուն:

Ատենախոսությունը ուսումնասիրվող նյութի իմացությամբ կատարված գիտական աշխատանք է, որը բավարարում է Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետի «գիտության տվյալ բնագավառում կարևոր նշանակություն ունեցող խնդրի լուծում» պայմանին, իսկ դրա հեղինակ Ավետ Սուրենի Ավետիսյանը արժանի է ՄԷ.00.03 - «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն» մասնագիտությամբ արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանին:

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի Արվեստի պատմության, տեսության և մշակութաբանության ամբիոնի վարիչ, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ՝

 Սաթենիկ Մելիքյան

Սաթենիկ Մելիքյանի

ստորագրությունը հաստատում եմ

ՀԳՁ գիտ. բարոցուղար

26.05.2021թ.

Մարիամ Իսախյան